

Predstavljanje prvog sveska Dodataka Diplomatičkog zbornika Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije

UDK 930.22
94(497.5)*11/13*

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (utemeljena 1866. kao JAZU) od samih početaka svoga djelovanja posebnu je važnost pridavala objavljivanju povijesnih izvora. Među najvažnijim zbirkami izvora je Akademijin *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije* (*Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*), zbirka javnih i privatnih isprava koje se odnose na srednjovjekovnu hrvatsku povijest do kraja 14. stoljeća. Zbirku je počeo uređivati hrvatski povjesničar Tadija Smičiklas, predsjednik JAZU, još 1904. godine. Godine 1990. tiskan je posljednji, XVIII. svezak, koji sadrži građu do kraja 1399. godine. Urednici pojedinih svezaka *Diplomatičkog zbornika* bili su: Tadija Smičiklas (sv. II-XII), Emil Laszowski i Marko Kostrenčić (sv. XIII), Marko Kostrenčić (sv. I naknadno, te XIV-XVI), Stipe Gunjača (sv. XVII) i Đuje Rendić-Miočević (sv. XVIII, tiskan 1990. godine).

Pod pojmom diplomatičke građe podrazumijevalo se u prvom redu isprave koje su izdane u nekoj kancelariji (kralja, bana, gradskog kneza, kaptola ili običnog bilježnika). Priređivači dosadašnjih 18 svezaka uvrstili su u *Diplomatički zbornik* sve poznate i dostupne javne i privatne isprave, bez neke selekcije, budući ti diplomatički izvori predstavljaju najvažnije povijesne dokumente za proučavanje srednjovjekovne povijesti Hrvatske. U početku izdanja *Diplomatički zbornik* je, uz znanstvenu namjenu, imao i važan politički zadatak – dokazati povijesni subjektivitet hrvatskog naroda. Danas je, dakako, ostala samo njegova znanstvena namjena.

Isprave su poredane kronološkim slijedom, s datumom i mjestom izdanja isprave. Zatim slijedi kratak sadržaj regesta na hrvatskom jeziku, tiskan kurzivom, pa sam tekst isprave, u pravilu pisan latinskim jezikom. Iza teksta isprave slijede podaci koji se odnose na tehnički opis dokumenta, zajedno s njegovom arhivskom signaturom, a na kraju se citira odgovarajuća literatura. Svaki svezak sadrži na kraju regesta na latinskom jeziku (*summarius*), te stvarno kazalo i kazalo osoba i mjesta.

Kroz 86 godina Akademijina rada na 18 svezaka *Diplomatičkog zbornika* pronađene su u arhivima brojne nove isprave kojima je trebalo dopuniti njegov sadržaj. Stoga je Akademija odlučila pristupiti izradi *Dopuna Diplomatičkog zbornika* (*Supplementa Codicis diplomatici*). Već je 1985. godine formirana u tadašnjem Zavodu za povijesne znanosti HAZU stručna grupa pod vodstvom dr. Josipa Barbarića, vrsnog paleografa i znanstvenog savjetnika Zavoda. U prvoj fazi evidentiranja, a manjim dijelom u obradi gradiva i njejoj pripremi za tisak, sudjelovali su djelatnici Zavoda: mr. Vesna Gamulin, mr. Mirjana Matijević-Sokol i mr. Jadranka Neralić, te neki vanjski suradnici. Od godine 1992. na projektu, zajedno s voditeljem dr. Josipom Barbarićem, sustavno radi samo mr. Jasna Marković. Njih dvoje izvršili su konačni izbor dokumenata, njihovu obradu i pripremu za tisak, te

izradu kazala i kritičkog aparata, pa se i oni jedino navode kao priređivači ove knjige. U uvodu je, međutim, istaknut udio svih suradnika u pripremi ovog sveska, kako djelatnika Zavoda, tako i vanjskih suradnika koji su svojim savjetima ili radom dali prilog ovoj knjizi. O kakvom je istraživačkom pothvatu riječ, najbolje govori činjenica da je gradivo evidentirano u 25 ustanova (arhiva, muzeja, knjižnica) u Hrvatskoj, a dodani su i pojedini dokumenti evidentirani u inozemnim arhivima (Venecija, Fermo, Salzburg, Budimpešta).

Prvi svezak *Dodataka Diplomatičkog zbornika* tiskan je 1998. godine u suizdavaštvu HAZU i Hrvatskog državnog arhiva, budući je Arhiv preuzeo na sebe obvezu cjelokupnog tehničkog uređivanja rukopisa za tisak, što je značajno ubrzalo izdanje ovoga sveska.

Ovdje treba istaknuti da će se i u *Dodacima* objavljivati samo ono "diplomatičko gradivo" kakvo je već 1904. godine definirao utemeljitelj *Zbornika* Tadija Smičiklas. To znači da se u *Diplomatičkom zborniku* objavljuju samo one isprave koje su izdale pojedine kancelarije na području Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Dosad neobjavljeno diplomatičko gradivo s područja Istre nije bilo moguće ni sadržajno ni koncepcijski uvrstiti u ovaj projekt.

U ovom prvom svesku *Dodataka* objavljuju se ukupno 243 isprave koje do sada nisu bile objavljene u *Diplomatičkom zborniku*, a obuhvaćaju razdoblje od 1020.-1270. godine. Ovi dokumenti upotpunjuju našu spoznaju o političkoj, crkvenoj, gospodarskoj i društvenoj povijesti sjeverne i južne Hrvatske od početka 12. do sredine 13. stoljeća, koja je usko povezana sa životom, te gospodarskim i trgovačkim vezama s državama Europe toga vremena.

Čitanje isprava obavljeno je vrlo savjesno. Svaka isprava prikazana je na već uobičajeni način. Uvodno se daje vrijeme i mjesto gdje je isprava izdana, tradicija isprave (izvornik ili prijepis) i eventualna uputa na radove u kojima je isprava objavljena, te njezin tekst ispod kojega je kritički aparat.

Ovaj prvi svezak *Dodataka* sadrži predgovor urednika: akademika Hodimira Sirotkovića u ime Akademije i dr. Josipa Kolanovića u ime Hrvatskog državnog arhiva (str. V-D); zatim slijedi uvod priređivača knjige, dr. Josipa Barbarića i mr. Jasne Marković (str. XIII-XVIII), te popis literature, kratica i sigli, *Sumarium* registra na latinskom jeziku (str. 3-36), zatim tekst 243 isprave s kritičkim aparatom (str. 39-309). Na kraju su uvrštena kazala osoba (str. 313-370), mjesta (str. 371-384), stvari i institucija (str. 385-400), te sažetak na engleskom jeziku (str. 409-411).

Svi spomenuti dodaci izrađeni su punom znanstvenom akribijom.

Kad razgovaramo o postupnosti izdanja pojedinih svezaka *Diplomatičkog zbornika* moram konstatirati činjenicu da je naša Akademija od 1945.-1990. (dakle kroz 45 godina) izdala samo 4 (četiri) sveska *Diplomatičkog zbornika* (sv. I, XVI-XVIII), i to pretežito od diplomatičkog materijala koji je Tadija Smičiklas već ranije bio prikupio (uz izuzetak I. sveska koji su sakupili i obradili Jakov Stipišić i Miljen Šamšalović), te ga je trebalo samo stručno redigirati i tiskati. No, u zadnjem desetljeću, dr. Josip Barbarić sa suradnicima pronašao je u brojnim arhivima diplomatičke dokumente – za još pet novih svezaka! Sljedeći svesci *Dodataka Diplomatičkog zbornika* objavljivat će se sukcesivno prema raspoloživim financijskim sredstvima. Izražavam nadu da će kroz daljnje 3 do 4 godine glasoviti Smičiklasov *Codex diploma-*

ticus biti završen s ukupno 23 sveska, tj., kao najveća zbirka izvora za kritičku obradu hrvatske srednjovjekovne povijesti do kraja 14. stoljeća.

Dr. Josipu Barbariću i svim njegovim suradnicima izražavam ovdje zahvalnost na savjesnom i ustrajnom radu koji je omogućio da ovaj prvi svezak *Dodataka Diplomatičkog zbornika* ostane na znanstvenoj razini cijele zbirke.